

Jeszcze przed ukończeniem 18. roku życia masz wiele możliwości wpływania na życie społeczności lokalnej i szerszych wspólnot, w których żyjesz. Niektórzy wybierają aktywność w organizacjach społecznych, inni wolą działania mniej sformalizowane lub akcyjne, jak na przykład ogłaszane w mediach podpisywanie petycji obywatelskich. Po uzyskaniu pełnoletniości otrzymujesz kolejne, formalne prawa obywatelskie. Aby móc wpływać na to, co dzieje się w Twoim bloku, dzielnicy, mieście czy kraju, możesz:

- **działać w ramach organizacji pozarządowych i ruchów obywatelskich** zajmujących się lokalnymi i ponadlokalnymi sprawami, na przykład dotyczącymi jakości życia w Twojej dzielnicy, lub szerzej: stanu środowiska, polityki, praw człowieka, praw zwierząt – długo by można wymieniać. W jaki sposób włączyć się do działających już organizacji lub jak utworzyć nową organizację? Informacji można szukać poprzez strony www.ngo.krakow.pl, a także www.poradnik.ngo.pl; www.liderzy.org.pl lub bezpośrednio, na przykład w **Biurze Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych MOWIS** oraz **Centrum Obywatelskim** w Krakowie.

Główne zadania **Biura MOWIS** to wspieranie organizacji pozarządowych oraz inicjatyw obywatelskich. W MOWISie dowiesz się, jak założyć organizację, a także na jakiego rodzaju wsparcie ze strony miasta mogą liczyć w Krakowie członkowie i pracownicy organizacji pozarządowych. Wachlarz możliwości jest szeroki, począwszy od profesjonalnego doradztwa, bezpłatnego wynajmowania sal szkoleniowo-konferencyjnych, przez dotacje projektów oraz ich wspólną realizację, udział w konsultacjach ważnych tematów i dokumentów, po promocję własnych przedsięwzięć i objęcie ich honorowym patronatem Prezydenta Miasta Krakowa.

Biuro MOWIS znajduje się w Krakowie-Nowej Hucie na os. Centrum C10, tel. (12) 616 78 00. Więcej informacji na jego temat znajdziesz na stronie pod adresem www.ngo.krakow.pl/mowis.

Centrum Obywatelskie jest zadaniem realizowanym przez organizacje pozarządowe na zlecenie i przy finansowym wsparciu Gminy Miejskiej Kraków. Jego celem jest zapewnić kompleksowe wsparcie dla rozwoju działalności społecznej i obywatelskiej w Krakowie. Tu udzielane są m.in. porady prawne i księgowość dla organizacji pozarządowych, nieformalnych grup i aktywnych mieszkańców. Organizowane są specjalistyczne szkolenia, prowadzone jest biuro pośrednictwa wolontariatu. Dla organizacji wymagających dla swojej działalności wsparcia lokalowego powstał Inkubator NGO, udostępniający w Centrum przyjazną przestrzeń

na jednorazowe inicjatywy – np. szkolenia, ale też na dłuższy czas, do indywidualnej pracy.

Centrum znajdziesz na Stadionie Miejskim im. Reymana, wejście od strony Parku Jordana (LE), I piętro, pokój 39. Więcej informacji na stronie <http://ngo.krakow.pl/> w zakładce Centrum Obywatelskie.

1. Uczestniczysz w zarządzaniu Krakowem

Dla obywateli i dla władz coraz bardziej oczywista jest sytuacja, w której udział mieszkańców w zarządzaniu miastem nie zaczyna i kończy się na wyborach, odbywających się raz na kilka lat. Pojawiają się nowe możliwości włączania mieszkańców: poprzez konsultowanie z nimi strategii rozwoju miasta i lokalnej polityki oraz przez aktywny udział obywateli w tworzeniu rozwiązań i projektów odpowiadających na lokalne problemy.

Konsultacje przyjmują różną formę – mogą to być otwarte spotkania władz i mieszkańców, zbieranie opinii mieszkańców (również on-line), zapraszanie przedstawicieli mieszkańców do zespołów zadaniowych działających w urzędzie. W Krakowie główną platformą służącą komunikacji pomiędzy Urzędem Miasta Krakowa a mieszkańcami jest www.dialogspoleczny.krakow.pl – portal, poprzez który odbywają się konsultacje społeczne oraz przekazywane są informacje o planowych i realizowanych w Krakowie działaniach.

Kolejną formą uczestnictwa obywateli w lokalnej polityce jest **budżet obywatelski**, nazywany też partycypacyjnym, bo jego istotą jest partycypacja (uczestnictwo) mieszkańców w decydowaniu o przeznaczeniu i podziale części finansów gminy lub dzielnicy. W 2013 roku po raz pierwszy w Krakowie przygotowano „dzielnicowe budżety partycypacyjne”. Pilotażowy projekt zrealizowano w Dzielnicy I pod nazwą „Priorytet Obywatelski”. W 2014 budżet obywatelski objął już wszystkie dzielnice Krakowa. Krakowianie udowodnili, że potrafią się wspaniale zorganizować i wiedzą, na co potrzebne są środki – w ciągu niespełna półtora miesiąca przygotowano 656 wniosków.

Weź udział w kolejnych edycjach przygotowania budżetu partycypacyjnego – wystarczy mieć ukończone 16 lat, pomysł, na co potrzebne są środki w dzielnicy i wsparcie kilkunastu osób (pomysł musi mieć poparcie minimum 15 osób, które mają ukończone 16 lat). Szczegółowe zasady, harmonogram prac i odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania znajdziesz na stronie <https://budzet.krakow.pl>. Warto być na bieżąco z budżetem obywatelskim poprzez polubienie jego strony na portalu Facebook: www.facebook.com/budzet.krakow.

Inną formą działania i wpływania na rzeczywistość wokół nas jest **inicjatywa lokalna**. Jeśli zbierzesz grupę mieszkańców Krakowa, która wspólnie chce zmienić coś w lokalnym otoczeniu (np. uporządkować teren zielony) możecie otrzymać wsparcie od miasta. Regulamin oraz formularz zgłoszeniowy do inicjatywy lokalnej znajdziesz w zakładce Organizacja i Prawo się na stronie: <http://ngo.krakow.pl>.

W zakresie funkcjonowania organizacji pozarządowych i ich wsparcia w realizacji zadań statutowych warto regularnie odwiedzać stronę <http://ngo.krakow.pl>, na której w zakładce „Dotacje” znajdują się informacje o możliwościach finansowania obywatelskich projektów.

2. Współtworzysz samorząd lokalny

Kiedy mówi się o samorządzie lokalnym, ma się na myśli najczęściej samorząd gminy – bo to właśnie gmina jest najmniejszą jednostką w administracyjnym podziale kraju – większymi są powiat (np. krakowski) oraz województwo (np. małopolskie). Na każdym z tych poziomów działają odpowiednie organa samorządu: władz wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Dzielnice, na które podzielony jest Kraków, są tzw. jednostkami pomocniczymi gminy.

Kraków jest miastem na prawach gminy i na prawach powiatu. Samorząd lokalny oznacza wspólnotę mieszkańców danego terytorium, można wręcz powiedzieć: „lokalnych obywateli i obywateli”, z których wszyscy są odpowiedzialni za tę wspólnotę (czyli gminę). Podczas wyborów samorządowych członkowie samorządu, czyli dorośli mieszkańcy, wybierają spośród siebie przedstawicieli, którzy w ich imieniu będą gminą, na przykład Krakowem, zarządzać.

Jako osoba pełnoletnia możesz:

- **Głosować w wyborach do lokalnego samorządu**, czyli wybierać swoich przedstawicieli do rady dzielnicy, w której mieszkasz, do rady miasta oraz prezydenta miasta. Jeśli nie skorzystasz z tych możliwości, odbierasz sobie prawo do krytykowania wyników, nawet jeśli będą one różne od Twoich oczekiwań. Te oczekiwania możesz wyrazić przede wszystkim biorąc udział w wyborach.
- **Głosować w referendum, a nawet zorganizować** referendum lokalne w sprawie, którą uważasz za ważną dla Twojej społeczności. Takie referendum odbyło się w maju 2014 roku, kiedy to większość mieszkańców i mieszkanek Krakowa zaprotestowała

przeciw organizacji Igrzysk Olimpijskich w naszym mieście, wyraziła poparcie wobec pomysłu budowy ścieżek rowerowych, stworzenia systemu monitoringu wizyjnego i (już mniej jednoznacznie) budowy metra. Udział 36% uprawnionych do głosowania był dowodem, że mieszkańcom zależy na współdecydowaniu o życiu miasta. Wszystkie informacje o referendum lokalnym znajdziesz w Internetowym Systemie Aktów Prawnych: <http://isap.sejm.gov.pl> (szukaj według hasła „referendum”).

- **Zostać członkiem rady miasta lub rady dzielnicy**, w której mieszkasz – jeśli tylko masz pomysły i chęć działania, znasz mieszkańców, ich problemy i potrzeby, potrafisz przygotować program zawierający Twoje propozycje (cele i sposoby działania). Informacje o Radzie Twojej Dzielnicy znajdziesz na stronie: www.bip.krakow.pl/?mmi=453. Pamiętaj też, że możesz zawsze przyjść na sesje Rady Dzielnicy, posłuchać o bieżących sprawach oraz zabrać głos.

Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Młodzieży

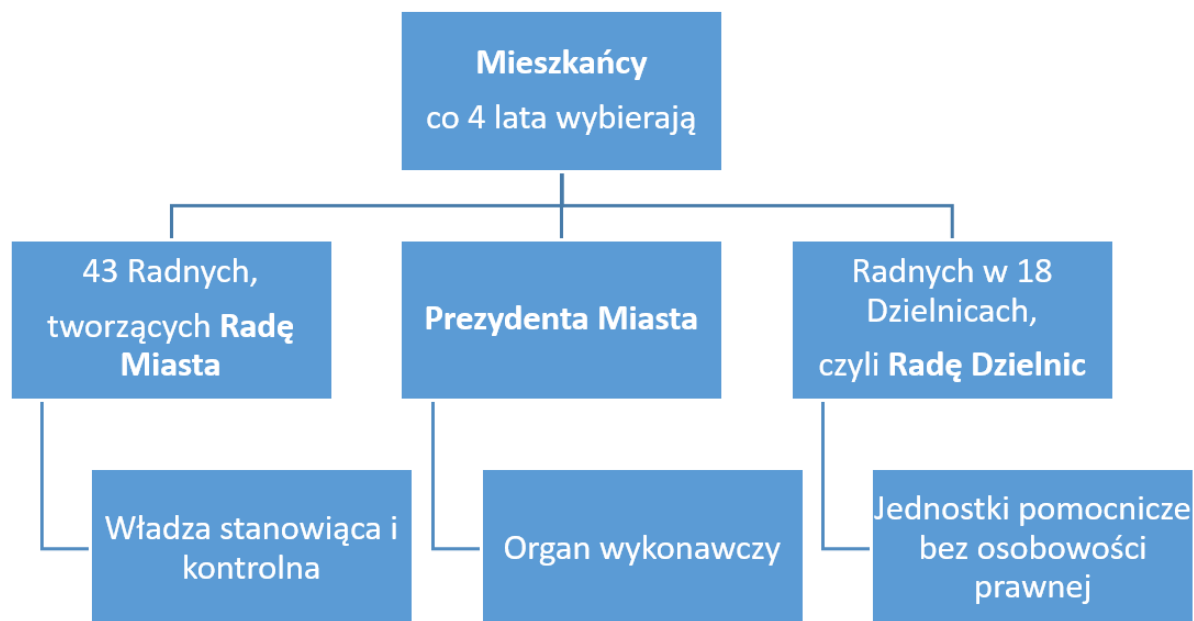
Jeśli chcesz działać na rzecz poprawy warunków życia młodzieży w Krakowie śledź uważnie działania tej komisji. Składa się ona z organizacji pozarządowych pracujących na rzecz młodych mieszkańców miasta.

Więcej na stronie: www.bip.krakow.pl/?dok_id=75821.

3. Twoi przedstawiciele w samorządzie lokalnym

Co cztery lata w Polsce odbywają się wybory samorządowe, czyli wybory członków władz lokalnych oraz przedstawicieli do rad gmin, powiatów oraz sejmików województw samorządowych oraz na funkcje wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. Zasady wyborów są zależne od liczby mieszkańców w danej miejscowości. Oficjalna strona Państwowej Komisji Wyborczej, na której zamieszczane są wszystkie dokumenty związane z wyborami (w tym oficjalne wyniki wyborów), to: www.pkw.gov.pl.

Struktura Samorządu Krakowa wygląda następująco:

Wybory Rady Miasta, Prezydenta i Rad Dzielnic mają odrębne ordynacje wyborcze i mogą się odbywać w różnych terminach. Sytuacja z listopada 2014 roku była szczególna: rozpoczynała się kadencja wszystkich trzech organów (Radnych Miasta, Prezydenta oraz Radnych Dzielnic), a zgodnie z ordynacjami ma potrwać do 2018 roku, w którym odbędą się kolejne lokalne wybory.

Rada Miasta ustanawia akty prawa miejscowego; uchwała budżet Miasta i rozpatruje sprawozdania z jego wykonania; podejmuje uchwały w sprawach wysokości podatków oraz w sprawach majątkowych powiatu, zaś zadaniem Prezydenta jest takie organizowanie pracy Urzędu Miasta i jednostek mu podlegających, aby wykonać zadania wynikające z uchwał Rady Miasta oraz zadania określone przepisami prawa. Prezydentowi pomagają jego zastępcy, pełnomocnicy i zespół doradców.

Jednostkami pomocniczymi są Rady Dzielnic, reprezentujące interesy każdej z osiemnastu administracyjnych dzielnic Krakowa. Osiemnaście Dzielnic Krakowa to: I Stare Miasto, II Grzegórzki, III Prądnik Czerwony, IV Prądnik Biały, V Krowodrza, VI Bronowice, VII Zwierzyniec, VIII Dębniki, IX Łagiewniki-Borek Fałęcki, X Swoszowice, XI Podgórze Duchackie, XII Bieżanów-Prokocim, XIII Podgórze, XIV Czyżyny, XV Mistrzejowice, XVI Bieńczyce, XVII Wzgórze Krzesławickie, XVIII Nowa Huta.

Źródło: <http://obserwatorium.um.krakow.pl/obserwatorium/kompozycje>

Rady Dzielnic wnioskuje (np. w sprawach inwestycji) do organów miasta, jednostek miejskich i innych instytucji działających na terenie dzielnicy, opiniuje, określa, które zadania są najważniejsze dla mieszkańców. Rośnie ich rola w związku z wprowadzaniem budżetu obywatelskiego, który jednak ma sens tylko wtedy, gdy mieszkańcy włączają się w proces planowania wydatków w dzielnicy.

Gdzie pracują Radni Miasta, Prezydent i Radni Dzielnic?

Prezydent i Radni Miasta pracują w budynku Urzędu Miasta Krakowa przy Placu Wszystkich Świętych 3-4. Budynek ten, nazywany tradycyjnie Pałacem Wielopolskich, który warto choć raz odwiedzić, na przykład, aby wziąć udział w posiedzeniu Rady Miasta lub jej poszczególnych Komisji – to spotkania otwarte, w których każdy może uczestniczyć w roli obserwatora.

Rady Dzielnic mają swoje siedziby na terenie każdej dzielnicy. Ich obowiązkiem jest bieżące komunikowanie się z mieszkańcami, między innymi przez otwarte spotkania, systematyczne

dyżury w siedzibie Rady czy informacje zamieszczane na stronie internetowej Rady Dzielnicy.

Szczegółowe informacje o składzie i działaniach Rady Miasta w obecnej kadencji, o pracach Prezydenta i współpracowników oraz o Radach Dzielnic Krakowa, w tym harmonogramy prac i dane kontaktowe znajdują się na: www.bip.krakow.pl/?mmi=453

4. **Poznajesz Urząd Miasta Krakowa**

Budynek przy Placu Wszystkich Świętych to nie tylko siedziba Rady Miasta Krakowa i Prezydenta Miasta Krakowa, ale też centrum podejmowania strategicznych dla miasta decyzji i bieżącego zarządzania Krakowem. Urząd Miasta jest bowiem instytucją publiczną – opłacaną z podatków obywateli, służącą ich wspólnym sprawom.

Jak załatwić sprawę w Urzędzie Miasta?

Informacje o tym, gdzie i jak załatwić konkretną urzędową sprawę, można uzyskać w punkcie Centralnej Informacji UMK (na parterze budynku przy Placu Wszystkich Świętych 3-4, po prawej stronie od głównego wejścia) oraz w internetowym Biuletynie Informacji Publicznej. Obecnie bardzo wiele spraw można załatwiać i monitorować poprzez Internet: szczegóły znajdziesz w kategorii „e-Urząd” na www.bip.krakow.pl/?dok_id=29481.

Urząd Miasta Krakowa

Plac Wszystkich Świętych 3-4, 31-004 Kraków

Centralna Informacja UMK:

12 616 12 00 oraz 12 616 12 07

www.krakow.pl (strona Magicznego Krakowa)

Godziny obsługi mieszkańców w Urzędzie Miasta Krakowa:

od poniedziałku do piątku: 7.40-15.30

Uwaga: niektóre Wydziały UMK (np. Wydział Spraw Administracyjnych, Wydział Ewidencji Pojazdów i Kierowców, Wydział Architektury i Urbanistyki) przyjmują interesantów do godz. 18.00 Wszystkie szczegóły znajdziesz na stronie: www.bip.krakow.pl (kategoria Urząd Miasta)

Krakowa po lewej stronie)

Punkty Obsługi Mieszkańca

Działają w Galerii Handlowej Bronowice (ul. Stawowa 6) oraz w Galerii Handlowej Bonarka (ul. Kamieńskiego 11)

Otwarte od poniedziałku do soboty; w godzinach: 10.00-18.00 Możesz tam załatwić sprawy związane z meldunkiem, dowodem osobistym, prawem jazdy, rejestracją pojazdów i działalnością gospodarczą.

Urząd podzielony jest na **Wydziały i Biura**, które zajmują się różnymi sprawami miasta: to między innymi Wydział Spraw Administracyjnych, Wydział Budżetu Miasta, Wydział Edukacji, Biuro ds. Ochrony Zdrowia, Biuro Planowania Przestrzennego. Wydziały dzielą się na mniejsze jednostki nazywane **Oddziałami, Referatami i Stanowiskami**, które zajmują się szczegółowymi zadaniami (np. ewidencją ludności, przyznawaniem świadczeń socjalnych, wydawaniem pozwoleń na budowę itd.).

Każda Twoja sprawa, z którą udasz się do Urzędu, zostanie rozpatrzona w odpowiednim Wydziale. Większość Wydziałów związanych z takimi codziennymi sprawami znajduje się poza Placem Wszystkich Świętych.

Oto „urzędowa mapa” Wydziałów, z których mieszkańcy korzystają najczęściej:

- **Wydział Architektury i Urbanistyki,**

Rynek Podgórski 1, 30-533 Kraków, tel. 12 616 80 34. Wydział zajmuje się sprawami architektoniczno-urbanistycznymi, w tym wydawaniem decyzji WZiZT (o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu), pozwoleń na budowę, zgłoszeń i zaświadczeń.

- **Wydział Ewidencji Pojazdów i Kierowców,**

Al. Powstania Warszawskiego 10, 31-549 Kraków, tel. 12 616 91 09. Mieszkańcy Śródmieścia i Krowodrzy przyjmowani są przy Al. Powstania Warszawskiego 10, mieszkańcy Podgórze w oddziale przy ul. Wielickiej 28a, mieszkańcy Nowej Huty w oddziale na os. Zgody 2 oraz w Punktach Obsługi Mieszkańca w Galerii Handlowej Bronowice i Galerii Handlowej Bonarka. Wydział prowadzi sprawy rejestracji pojazdów i wydawania dokumentów prawa jazdy; zajmuje się kontrolą i nadzorem nad stacjami diagnostycznymi i ośrodkami szkolenia.

- **Wydział Mieszkalnictwa,**

Wielopole 17a, 31-072 Kraków, tel. 12 616 82 41. Wydział zajmuje się gospodarowaniem zasobami mieszkaniowymi Krakowa oraz nadzorem nad Zarządem Budynków Komunalnych.

• **Wydział Spraw Administracyjnych,**

Al. Powstania Warszawskiego 10, 31-549 Kraków; tel. 12 616 93 20. Mieszkańcy Śródmieścia i Krowodrzy przyjmowani są przy Al. Powstania Warszawskiego 10, mieszkańcy Podgórza w oddziale przy ul. Wielickiej 28a, mieszkańcy Nowej Huty w oddziale na os. Zgody 2 oraz w Punktach Obsługi Mieszkańca w Galerii Handlowej Bronowice oraz Galerii Handlowej Bonarka. Wydział prowadzi między innymi sprawy ewidencji ludności i dowodów osobistych, zajmuje się stałym rejestrem wyborców, rejestrem poboru do służby wojskowej, obrotu napojami alkoholowymi, działalności gospodarczej.

• **Wydział Spraw Społecznych,**

Stachowicza 18, 30-103 Kraków, tel. (12) 616 50 23. Zajmuje się sprawami pomocy społecznej, świadczeń o charakterze socjalnym, Główna siedziba Wydziału znajduje się przy ul. Stachowicza 18, ale niektóre zadania są realizowane również na ul. Wielickiej 28a i na os. Zgody 2.

• **Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS)**

Centrum C10, 31-931 Kraków, tel: 12 616 78 00. Celem placówki jest rozwój wolontariatu, wspieranie organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich oraz inspirowanie wydarzeń i imprez integrujących społeczność lokalną. Bieżące informacje na temat działalności ośrodka znajdziesz na stronie <http://ngo.krakow.pl> lub na profilu portalu Facebook, gdzie publikowane są aktualne wiadomości na tematy związane z aktywnością obywatelską.

Zanim wybierzesz się z konkretną sprawą, warto zajrzeć do Biuletynu Informacji Publicznej Miasta Krakowa: www.bip.krakow.pl – tam dowiesz się, gdzie musisz się udać ze swoją sprawą, jakich dokumentów będziesz potrzebować, jak długo trzeba będzie poczekać.

W BIP znajdziesz też większość wzorów dokumentów i załączników, które będą Ci potrzebne przy załatwianiu określonych spraw.

Pamiętaj: urząd, a więc i urzędnicy, są dla obywateli. Masz prawo pytać, masz prawo czegoś nie wiedzieć. Kultura osobista obowiązuje obie strony.

5. Wybierasz władze

Jesteś pełnoletni(a), a w związku z tym posiadasz **czynne prawo wyborcze**, a więc możesz:

- **wybierać swoich reprezentantów i reprezentantki** – biorąc udział w wyborach lokalnych i ponadlokalnych (Polska i Unia Europejska) oraz rozliczać tych, którzy Twoim zdaniem nie sprawdzili się w swojej roli – po prostu ich nie wybierając po raz kolejny.
- **kandydować w wyborach** – jeśli czujesz pasję działania, masz wiedzę o rzeczywistości, w której chcesz działać a wokół własnych pomysłów potrafisz organizować ludzi – dlaczego nie? Wraz z ukończeniem 21 lat otrzymasz tzw. bierne prawo wyborcze, które oznacza, że i Ty będziesz mógł/mogła kandydować na stanowisko posła/posłanki.

Masz szansę zdecydować o tym kto Cię reprezentuje głosując w następujących wyborach:

- **Wybory samorządowe** – obywatele gminy (w Twoim przypadku gminą jest Kraków) w wyborach bezpośrednich wybierają zarówno radnych (członków Rady Miasta), jak i prezydenta (w mniejszych miastach i wsiach – burmistrza, wójta).
- **Wybory Prezydenta RP** – w Polsce odbywają się co 5 lat. Prezydentem można być tylko przez dwie kadencje (dla „zdrowia” demokracji). Bierne prawo wyborcze (prawo do kandydowania) posiada każdy polski obywatel, który ukończył 35 lat i zbierze przynajmniej 100 tysięcy podpisów pod swoją kandydaturą. Czynne prawo posiadają wszyscy obywatele Polski oraz rodacy zamieszkali na stałe za granicą. Prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym (cyt. za Konstytucją RP). Prezydentem zostaje ten kandydat, który otrzyma ponad 50% wszystkich oddanych głosów (a gdy żaden z kandydatów nie otrzyma wymaganej większości głosów w I turze, odbywa się II tura głosowania, do której przechodzą dwaj kandydaci z najwyższą liczbą głosów). Formalnie prezydentem może więc zostać osoba wybrana przez ułamek społeczeństwa. Ale czy chciał(a)byś, żeby ci nieliczni wybierali za Ciebie?
- **Wybory do Parlamentu** – w Polsce odbywają się co 4 lata chyba, że kadencja Parlamentu zostanie skrócona. Wybory te są powszechne, równe, bezpośrednie i proporcjonalne oraz odbywają się w głosowaniu tajnym. Nie można kandydować jednocześnie do Sejmu i Senatu.

IV. JESTEŚ OBYWATELEM

- **Sejm:** Wybieramy 460 posłów, których mogą zgłaszać partie polityczne oraz wyborcy. Bierne prawo wyborcze ma każdy polski obywatel, który ukończył 21 lat. Otrzymane mandaty dzieli się proporcjonalnie pomiędzy komitety wyborcze, które uzyskały co najmniej 5%, a w przypadku zawiązanych koalicji – 8% głosów. Z progu tego zwolnione są komitety mniejszości narodowych.
- **Senat:** Wybieramy 100 senatorów, których mogą zgłaszać partie polityczne oraz wyborcy. Bierne prawo wyborcze ma każdy polski obywatel, który ukończył 30 lat. Wybory do Senatu odbywają się według systemu większościowego: w okręgach wybiera się od dwóch do czterech senatorów, którzy uzyskali największą liczbę głosów.